

te pav

türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı

Sancak Bölgesi'ndeki Müftülük Kavgası Siyasi Gerginliğe Dönüşüyor

*Erhan Türbedar
Dış Politika Analisti*

TEPAV Politika Notu

Eylül 2010

Sancak Bölgesi'ndeki Müftülük Kavgası Siyasi Gerginliğe Dönüşüyor

Sırbistan'ın insan hakları ve azınlıklardan sorumlu bakanı Svetozar Çipliç, 18 Eylül Cumartesi günü, Sırbistan İslam Topluluğu Meşihat'ı Başmüftüsü Muamer Zukorliç'i Sancak Bölgesi'ni radikalleştiriyor olmakla suçladı. Çipliç, Başmüftü Zukorliç'in siyasi kazanımlar elde etmek uğruna Sancak Bölgesi'ndeki durumu gerginleştirmeye çalıştığını, ancak Hükümet olarak buna müsaade etmeyeceklerini söyledi. Zukorliç ise, taleplerinin Hükümet tarafından dikkate alınmaması durumunda, Sancak Bölgesi'nin istikrarsızlaşabileceği yönündeki uyarılarını tekrarlıyor.

Boşnaklar'ın yoğunlukta yaşadığı ve Osmanlı döneminde Bosna Vilayeti'ne bağlı bir bölge olan Sancak, 1878 yılındaki Berlin Kongresi'nin kararları ile Bosna sınırlarının dışında kalmıştır. 1912 yılından sonra ise Bölge, Sırbistan ve Karadağ orduları tarafından işgal edilmiştir. Böylece 523 yıllık bir aradan sonra Sancak tekrar Sırp ve Karadağlılar'ın kontrolüne geçmiştir. Günümüzde Sancak'ın altı belediyesi Sırbistan'ın, beş belediyesi ise Karadağ'ın sınırları içinde bulunmaktadır.

Eski Sırp lider Slobodan Miloşeviç'in döneminde insan haklarının ihlal edildiği bölgelerden biri olan Sancak, 1990'lı yıllar boyunca sistematik bir devlet baskısı altında kalmıştır. Kendi haklarını güvence altına alabilmek için Sancaklı Boşnaklar'ın özerklik talebinde bulunması Belgrad'ın, Sancak'ın kalbi niteliği taşıyan Yeni Pazar kentine "bölücülüğün yuvası" gözüyle bakmasına neden olmuştur. Miloşeviç'in 2000 yılında iktidarını yitirmesinin ardından Sancaklı Boşnaklar daha rahat nefes almaya başlamıştır. Zamanla, Sancaklı Boşnaklar'ın Sırbistan siyasi hayatına olan katılımı iyice yaygınlaşmıştır. Örneğin, günümüzde Sırbistan Hükümeti'nde iki Boşnak asıllı bakan bulunmaktadır. Ayrıca daha önce Sancak için özerklik mücadelesi veren bazı Boşnak siyasiler, günümüzde Sırbistan'ın toprak bütünlüğünün sıkı savunucularına dönüşmüştür. Bu yüzden birçok araştırmacı için "Sancak sorunu" olarak nitelenebilecek bir durum artık yoktur. Bunun yanı sıra 2006 yılında Karadağ'ın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından ortaya çıkan yeni uluslararası sınır, tarihi Sancak bölgesini ikiye bölmüştür.

Son zamanlarda Sancak Bölgesi'nde yaşanan gelişmeler, Sancak sorununun varlığını yeniden gündeme taşımıştır. Sancaklı Boşnakları Sırbistan'ın siyasi hayatına bütünleştirmede Belgrad'ın başarısı ortadadır. Ancak Boşnak siyasilerin Sancak'taki dini işlere karışmasına izin vermekle, Belgrad dolaylı yoldan Sancak Bölgesi'ndeki istikrarın yeniden kontrolden çıkmaya başlamasına neden olmuştur.

Kültür, eğitim, haberleşme, dilin ve alfabenin kullanımına ilişkin özyönetimden istifade edebilmek için, Sırbistan'daki azınlıklar yasal olarak kendi "milli konseylerini" oluşturabilmektedir. Nitekim Sancaklı Boşnaklar'ı çatısı altında toplayan en önemli platform Sırbistan'daki "Boşnak Milli Konseyi"dir. Şu anda Sırbistan hükümetinde devlet bakanı olan Süleyman Uglanin'in kontrolü altındaki Boşnak Milli Konseyi ile merkezi Yeni Pazar'da olan Sırbistan İslam Topluluğu Meşihatı arasında uzun süredir bir husumet bulunmaktadır. Sırbistan İslam Topluluğu Meşihatı Başmüftüsü Muamer Zukorliç Boşnak Milli Konseyi ile işbirliğine yanaşmayınca, önce Zukorliç'in görevden alınmasına çalışılmıştır. Böyle bir girişim başarılı olamayınca ise, Sırbistan Hükümeti'nden alınan destekle, Boşnak Milli Konseyi ayrı bir İslam

Topluluğu'nun ilan edilmesini ve Adem Zilkiç'in Reis ul-Ulema olarak seçilmesini sağlamıştır. İki ayrı İslam Topluluğu'nun varlığı ise Sancaklı Boşnaklar'ın kendi aralarında ciddi bir gerginlik faktörü oluşturmaya başlamıştır. Söz konusu gerginlik, zaman zaman şiddet eylemlerine de dönüşebilmektedir.

Siyasetin dine karşımasıyla başlayan sorun, Başmüftü Zukorliç'in siyasete karışmaya başlamasıyla daha da büyümüştür. Zukorliç sık sık Sırbistan Hükümeti'nde ve Meclisi'nde yer alan Boşnak temsilcilerini, Boşnakların milli çıkarlarını göz ardı etmekle suçlamaktadır. Son dört yıl içinde ise Zukorliç, Sırbistan İslam Toplumu Meşihatı tarafından, Sancak Bölgesi'nin ve Boşnaklar'ın statüsüne ilişkin değişik talepleri içeren üç adet bildirgenin kabul edilmesini sağlamıştır. Bunun dışında, 35 sandalyeli Boşnak Milli Konseyi için 6 Haziran 2010'da gerçekleşen seçimde, Zukorliç'in liderliğindeki Boşnak Kültür Topluluğu 17 yer kazanarak birinci olmuştur. Ancak, Sırbistan'ın insan hakları ve azınlıklardan sorumlu bakanlığının desteğiyle, üçte iki çoğunluk kuralı son anda Boşnak Milli Konseyi'nin tüzüğüne dahil edilerek, Zukorliç'in söz konusu Konsey'i yasal olarak ele geçirmesi önlenmiştir. Zukorliç'e karşı başka bir girişim de 29 Temmuz 2010'da, Hükümet'e bağlı çalışan Dini Eğitim Komisyonu bünyesinde de yapılmıştır. Şöyle ki Zukorliç yanlısı Komisyon üyesi Mevlud Dudiç görevden alınarak, yerine Adem Zilkiç yerleştirilmiştir.

Bu yöndeki gelişmeler, Başmüftü Zukorliç'in gittikçe radikalleştirici bir siyaset izlemesine neden olmuştur. 4 Eylül 2010'da Yeni Pazar'da bir protesto gösterisi çerçevesinde toplanan Zukorliç yanlıları az kalsın Sancak'ta çatışmaların başlamasına sebebiyet veriyordu. Yeni Pazar'da tansiyonun bu şekilde yükselmiş olması ise, Sırbistan'da Sancaklı Boşnaklar'a yönelik yeni bir karalama kampanyasının zemin bulmasına neden olmuştur.

Sancaklı Boşnaklar'ın bir kısmının şiddet eylemlerine yatkınlığının, Bölgede'ki ekonomik durumdan kaynaklandığı söylenebilir. Sırbistan'ın gerçek demokrasiye geçişinin onuncu yılında bile, Sancak ülkenin en az kalkındırılmış bölgesi olarak bırakılmaya devam etmektedir. Bu yüzden, Sancak Bölgesi'nde kendisi için bir gelecek göremeyen gençler, yurtdışına göç etmenin yollarını aramaktadır. AB tarafından Sırbistan vatandaşlarına vize kolaylığının sağlanmaya başlamasıyla birlikte, yurtdışına gitmek üzere, bu yıl içinde sadece Yeni Pazar kentinden yaklaşık 10 bin kişinin ayrıldığı belirtilmektedir. Boşnaklar sık sık devlet kurumlarında yeterince istihdam edilmedikleri sorununu da dile getirmektedir.

Sancaklı Boşnaklar'ın dargın siyasi liderlerinin diyaloga zorlanması konusunda geçtiğimiz yıl içinde Ankara'nın önemli katkıları olmuştur. Türkiye Sancak Bölgesi'nin kalkınmasına ilişkin karayolu yapımı gibi bazı altyapı projelerini de üstlenmiş bulunmaktadır. Şimdi bu projelerin hayata geçirilmeye başlanmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca Sancak Bölgesi'nde var olan başmüftülük kavgasında her iki taraf da Türkiye'yi önemseydiği için Ankara söz konusu kavganın en azından yatıştırılmasında katkı sağlayabilmeyi bir kez daha denemelidir.